

וקשיא לרב חסדא שמתיר להחזירין.

ומשנינן: לא קשיא. הא דקתני "אין נותנין", איירי בכרים וכסתות חדתי, שלא היו המוכין בתוכן מעולם. ורק השתא בא לעשותם לכרים וכסתות.⁽¹⁰⁾

והא שהתיר רב חסדא להחזיר, היינו בכרים עתיקי. שכבר היו מוכין אלו בתוכו, אלא שנפלו ממנו. שכבר חשיב כלי קודם שמחזיר את המוכין לתוכו, ולא קעביד ליה השתא מנא⁽¹¹⁾.

תניא נמי הכי: אין נותנין את המוכין לא

לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת. אבל אם נשרו – מחזירין אותן בשבת. ואין צריך לומר שמותר להחזירין ביום טוב. שהרי איסורו קל מאיסור שבת, שאינו אלא בלאו.

אמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר של חלוק שעדיין לא נעשה בו פתח מעולם⁽¹²⁾, בשבת, חייב הטאת. משום שזו היא גמר מלאכתו של החלוק, ועושהו השתא לכלי. והיינו תולדת "מכה בפטיש".

מה בין פתיחת חלוק זו לבין התזת מנופת מ-ב [פקק חבית⁽¹⁾, ששנינו בה: "מביא אדם

כלי, משום שאף הדיוט יכול להחזירם, ואין צריך לזה מעשה אומן.

12. רש"י. אבל הריטב"א כאן, והרמב"ן במכות ג ב, הביאו בשם רבינו תם, דמיירי בבגד שכבר נעשה בו בית הצואר. אלא שלאחר שפתחוהו, היו נוהגים לקשור את פיו בחוט סביב, ולפעמים אף היו תופרים אותו. ועל זה קאמר, דאם חתך את החוט חייב משום מכה בפטיש. ופריך עלה ממנופת חבית, דאין בפתיחתה משום תיקון מנא, משום שכבר היה לה פתח ונסתם. ומשנינן, דמנופת חבית לא חשיב חיבור לגבי חבית, כמו תפירה דבית הצואר.

1. והקשה המנחת חינוך ב"מוסף השבת", מלאכת קורע, להרמב"ם [הובא לעיל מח א הערה 9], מאי מקשה ארב יהודה מחבית, והא אין חיובו בבית צואר אלא משום "קורע", ולא שייכא בחבית.

ותירץ, דודאי אף להרמב"ם חייב נמי משום "מכה בפטיש". וכן הוה משמע לגמרא מדברי רב יהודה, דמשום כן חייב. שהרי בסתמא קאמר

אגב מלאכת קורע. ונקטו הרבה מן האחרונים בדעתו, דחיובו משום קורע.

וסבירא ליה, דהא בעינן קורע על מנת לתפור אינו אלא בכדי שלא יהיה מקלקל. אבל אם הוא מתקן בקריעתו, אף בשלא על מנת לתפור חייב. אבל רש"י סבר דלאו משום מקלקל הוא דבעינן על מנת לתפור. אלא דעצם מלאכת קורע אינה אלא בעל מנת לתפור. ובלאו הכי לא הוא מלאכה כלל.

אכן מדברי המגיד משנה והכסף משנה שם נראה, דפירשו אף לדעת הרמב"ם דחיובו משום אשוויי מנא. ויעויין בחזון איש סימן נ סק"ד, במה שכתב בזה.

10. והמשנה ברורה בסימן שמ סקל"ג, פירש בדעת רש"י, דחיוב דאורייתא הוא. ויעויין בשער הציון שם.

אבל הרמב"ם בפרק כ"ב הלכה כ"ג דאסור משום גזירה, שמא יתפור.

ויעויין בראש יוסף שכתב, דאף לרש"י אין איסורו אלא מדרבנן.

11. והמאירי הוסיף בזה, דלא חשיבא עשיית

[בשבת] חבית, ומתיו את ראשה בסייף, ומניחה לפני האורחים" (2)? ואמאי התם לא חשיב כמתקן מנא, בכך שעושה לחבית פתח?

אמר ליה רבא לרב כהנא: זה, בית הצואר, חשיב חיבור לגוף הבגד קודם שקורעו, שהרי הוא ארוג יחד עם הבגד באריגה אחת. הילכך כשפותחו הרי הוא עושה תיקון בגוף הבגד. אבל זה, מגופת חבית, אינו חיבור אחד עם החבית, שהרי אין המגופה מגוף החבית. ואף על פי שהיא דבוקה בחבית, אינה חשובה כגוף אחד עמה, שהרי עומדת להינטל ממנה. נמצא כי בכך שמתיו את המגופה מהחבית הוא אינו עושה מעשה בגוף החבית. ולכך אין בזה משום מתקן מנא.

רמי ליה רבי ירמיה לרבי זירא:

מצד אחד תנן:

[דרך הכובסים לשלול [לקשור] הרבה בגדים זה עם זה, קטנים עם הגדולים, כדי שלא יאבדו. וקבוץ בגדים זה קרוי "שלל של כובסין"].

שלל של כובסין, ושלשלת של מפתחות, והבגד שהוא תפור בכלאים [בגד צמר העשוי משתי חתיכות שנתפרו זו עם זו בחוט של פשתן, דודאי סוף החוט לינטל משום איסור כלאים. ועומדות שתי החתיכות להפרד זו מזו] — הרי כל אלו הם חיבור לטומאה. שאם נגעה טומאה באחד הבגדים שבשלל הכובסין, או באחד המפתחות שבשלשלת, או בחתיכה אחת מבגד

וחכמים מתירין". ואף דהתם אין זה פתח העשוי להכניס ולהוציא, ולכולי עלמא ליכא חיוב חטאת בכהאי גוונא, מכל מקום פריך, דאי חייב חטאת בפותח בית הצואר, התם נמי הוה לן לאסור מדרבנן.

ומשנינן, כיון דמגופה לאו מגוף החבית היא, ואף אי הוה פתח העשוי להכניס ולהוציא לא הוה חייב עליו מדאורייתא, לכך שרי אף מדרבנן.

והריטב"א במכות ג ב כתב ליישב שיטת רש"י מתמיהות התוספות.

על הקושיה הראשונה תירץ, דאף דמיירי התם במתיו מגוף החבית, מכל מקום, כיון דהמגופה עצמה אינה חיבור גמור, החבית חשובה כפתוחה. והפתח דעביד השתא על ידי התזה, אינו נחשב כתיקון מנא.

ובמה דהקשו, הא התם לעין יפה קא מכוין,

"הפותח בית הצואר חייב חטאת", דמשמע אף בכל שהוא. ומשום קורע אינו חייב אלא בדאיכא שיעור שתי תפירות.

ויעויין עוד באפיקי ים חלק ב סימן ד ענף ו, ביישוב הסוגיה לשיטת הרמב"ם.

2. רש"י. והקשו התוספות לפירושו, אם כן מאי משני "זה חיבור וזה אינו חיבור"?! הא רבן שמעון בן גמליאל שרי להתיו אפילו גוף החבית עם המגופה. כדמוכח התם, מדפריך מהא על הא דבעי רב ששת "מהו למיברו חביתא בבורטיא". והוה לן לשנויי הכא כדמשני התם, "הכא [בפותח בית הצואר], לפתח קא מכוין. אבל בחבית, לאו לפתח קא מכוין, אלא לעין יפה [שיצא היין בהרחבה] קא מכוין".

לכך פירשו, דפריך מהא דתנן לקמן [קמו א], "אין נוקבין מגופת חבית — דברי רבי יהודה.

אף הוא עמו. ואף שהמקל הוא כפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה, הכא הוא בית יד. וידות נתרבו לכל תורת כלי.

אלמא, בשעת מלאכה, אין. רק אז הוי חיבור, משום שאז צריך לחיבורם. אבל שלא בשעת מלאכה, לא חשיב חיבור. וקשיין מתניתין אהדדי.

אמר ליה רבי זירא: התם, במקל של קרדום, אדם עשוי לזורקו למקל לבין העצים, ואינו מצניע אלא את הקרדום לבדו. (4) הלכך תו לא חשיב חיבור.

אבל הכא, בשלל של כובסין, אף שלא בשעת מלאכה, לאחר גמר כיבוסין, נמי נחא ליה שישארו הבגדים קשורים זה בזה. משום דאי שוב מיטנפו, הדר מחוור [מכבס] להו!

בסורא מתנו לה להא שמעתא שלפנינו משמיה דרב הסדא. ואילו בפומבדיתא מתנו לה משמיה דרב כהנא. ואחרים אמרו לה להא שמעתא משמיה דרבא.

וזו היא השמועה: מאן תנא להא מלתא דאמור רבנן: "כל המחובר לו, הריהו

הכלאים, נטמאו כל הבגדים וכל המפתחות וכל חתיכות הצמר, לפי שחשובים כולם גוף אחד (3).

והרי הם חיבור לטומאה, עד שיתחיל להתיר אותם זה מזה. אבל משהתחיל להפרידם, כבר אינם חיבור לטומאה. ואף שעדיין לא גמר להפרידם, ואכתי מחוברים הם, מעשה ההפרדה מוציא מידי מעשה חיבורם. וכיון שהתחיל להפרידם, גלי במעשה זה דלאו גוף אחד הם.

ושלל של כובסין, אין צריך לשוללו אלא בשעת כיבוס. ואפילו הכי חשובים כל הבגדים שבו לחיבור אחד, אף לאחר הכיבוס.

אלמא, אף שלא בשעת מלאכה, כלומר, אף בשעה שאין צריך לחיבורם, נמי חשיב חיבור.

ואסיק רבי ירמיה לקושייתו:

ורמינחה: והתנן: מקל שעשאו בית יד לקורדום ולא קבעו בתוכו בחיבור קבוע, הרי הוא חיבור אחד לטומאה עם הקרדום, בשעת מלאכה. שאם נטמא הקרדום, נטמא

בשעת מלאכה. ולא חשיב בית יד, אלא מדרבנן. ומשום הכי אינו חיבור אלא לטומאה, ולא להזאה. תוספות לקמן מט א.

אבל המאירי הביא, דיש אומרים דאף אי טומאת המקל דאורייתא, אין הוא חיבור להזאה. לפי שלא נתרבה בית יד אלא לטומאה ולא להזאה.

ומיהו מסיק המאירי, דכל שלא נטמא היד אלא מטומאת הכלי, אף טהרתו היא על ידי טהרת הכלי.

תירץ, דמכל מקום פריך שפיר. דהוה להו לרבנן לאסור אף בהכי, אטו היכא דלפיתחא קא מכיין.

3. ואינו חיבור אלא מדרבנן. אבל אין זה חיבור מדאורייתא, אף בשעת מלאכה. כיון שאין הם צריכים זה לזה. ואין מחברים אותם אלא כדי שלא יאבדו. וכן הוא בבית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה, דמייתי לקמן.

4. ומהאי טעמא, לא הוי חיבור מן התורה אף

וכן איפכא, אם נגעה טומאה בשולי הכירה מבפנים, אף הם נטמאים עמה.⁽⁷⁾

אבל אין הם מטמאין עמה באויר. שאם לא נגעה טומאה בשולי הכירה או בשולי כלי החרס הקטנים, אלא היתה הטומאה תלויה באוירן, אין טמא אלא אותו הכלי בלבד [כדין כלי חרס המטמא מאוירו, אף בלא מגע הטומאה], אבל לא הכלים המחוברים אליו. שאין זה חיבור אלא לענין מגע בלבד — דברי רבי מאיר.

ורבי שמעון מטהר. דסבירא ליה שאף אם נגעה טומאה בכירה, נמי לא נטמאו שאר הכלים.

אם כן, הא דאמרן "כל המחובר לו הרי הוא כמוהו", כרבי מאיר אולא.

והוינן בה: בשלמא לרבי שמעון דמטהר

כמוהו! ? וכגון "שלל של כובסין", דאמרן לעיל, דכל הבגדים שבו הויין חיבור זה לזה. ואם נטמא אחד מהם, נטמאו כולם עמו.

[דאי לא הווי חיבור לא היה הבגד הטמא מטמא את שאר הבגדים מדין מגע טומאה גרידא. שהרי אין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה בלבד. והבגד שנגעה בו הטומאה אינו אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא כלים].

אמר רב יהודה אמר רב: משנה זו — כרבי מאיר היא.⁽⁵⁾

דתנן: כירה של חרס המיטלטלת,⁽⁶⁾ ומחוברים אליה כלי חרס קטנים, כבית הפך ובית התבלין ובית הנר, אותם כלי חרס שבכירה חשובים חיבור לכירה, ומטמאין עמה במגע. שאם נפלה טומאה לתוכם ונגעה בשוליהם, נטמאה אף הכירה עמהם.

וכתב הקהילות יעקב כתב שהנראה לומר בזה, דרש"י פירש, דהוי חיבור אף לענין דנטמאת הכירה על ידי טומאת בית הפך [ויעויין בהערה 7]. וזה ליתא אלא כשהוא מטלטל. שהרי אף אם נחשוב אותו כחלק מהכירה, הא אין לו אלא תורת גב דתנור לגבי התנור. ואם נגעה בו טומאה כשהוא מחובר, אין נטמאים, לא הוא ולא הכירה. משום שאין לו טומאה בעצמותו, אלא בתורת חלק מהתנור. ולהכי כתבו רש"י והרא"ש, שווקא כשהכירה והכלים שבה מיטלטלים נטמאת הכירה מחמתם. לפי שאז נטמאים הכלים מחמת עצמם. ולגבי עצמם ודאי יש להם דין תוך. ומחמת החיבור נטמא אף התנור.

7. רש"י. ובספר "משנה אחרונה" בפרק ה כלים משנה ג, דייק מדברי הרמב"ם בפירוש

5. ודוקא אשלל של כובסין קאי. דדמי לכלי חרס שבכירה, דהווי חיבור אף שאינם צריכים זה לזה. אבל במקל של קרדום, שהוא נצרך לו למלאכתו, אפשר דאף רבי שמעון מודה. תוספות.

אבל הרמב"ן כתב, דאף מקל דקרדום תליא בפלוגתא דרבי שמעון ורבי מאיר.

6. רש"י. וכתב הרא"ש בפרק ה כלים, בפירושא דהאי מתניתין, דדוקא התנור נטמא נמי כשהוא מחובר. אבל בית הפך ובית התבלין שהם כלים בעלמא, ואין עליהם שם תנור, אין הם נטמאים אלא כשהם מטלטלים.

וצריך עיון, הא בסוגיין מבואר דהם מיטמאין במגע, מדין "כל המחובר לו הרי הוא כמוהו". וכיון דהכירה מטמאת אף במחובר, ליטמי נמי הני מחובר.

המחוברים רק מדרבנן, עבדו בהו רבנן היכרא, שלא יטמאו טומאת אויר. ובכך יהא ניכר שאין טומאתן דאורייתא ככירה עצמה. כי היכי דלא אתי אינשי למישרף עליה תרומה וקדשים. לפי שאין שורפין תרומה על טומאה דרבנן [מלבד ו' ספיקות שנשנו לעיל טו ב.].⁽⁹⁾

תנו רבנן: מספורת של פרקים [מספריים ששני החלקים מתפרקים זה מזה], ואיזמל של רהיטני [איזמל שמחליקים בו את התריסין והוא נתון בתוך דפוס של עץ. ואינו קבוע בתוך העץ, אלא לאחר מלאכתו הוא ניטל ממנו] — הרי הם חיבור לטומאה. שאם נטמא חלק אחד של המספורת, נטמא גם השני עמו. וכן אם נטמא האיזמל נטמא העץ עמו.

אבל אין הם חיבור להזאה. שאם נטמאו בטומאת מת והרי הם טעונים הזאת מי חטאת, צריך להזות על כל חלק וחלק לחוד, ואין נטהר חלק אחד על ידי הזאת חברו.

בין בטומאת מגע ובין בטומאת אויר, ניחא. משום דקפבר, דכלים המחוברים לכירה לאו ככירה דמו, ואינן חיבור אליה.

אלא לרבי מאיר, קשיא ממה נפשך:

אי כלים המחוברים לכירה ככירה דמו, אפילו בטומאת אויר דכירה נמי ליטמו עמה.

ואי לאו ככירה דמו, אפילו בטומאת מגע דכירה נמי לא ליטמו! דהרי לא חשיב להו חיבור.

ומשנינן: לעולם, מן התורה לאו ככירה דמו. ורבנן הוא דגזרו בהו בכלי חרס אלו דליחשב חיבור לכירה לענין טומאת מגע.⁽⁸⁾

ושוב מקשינן: אי גזרו בהו דליחשב חיבור, אפילו בטומאת אויר דתנור, נמי ליטמו הכלים.

ומשנינן: כיון דהכירה מטמאת את הכלים

המשניות [שם, ובפרק יז מכלים הלכה ה], דדוקא אם נטמאת הכירה נטמאו הכלים, ולא איפכא.

ובטעמא דמילתא כתב, דאין כלי חרס מטמאין מגבן. והכלים נחשבים כגב לגבי הכירה.

8. והרמב"ם בפרק יב מפרה אדומה הלכה ה והלכה ו, כתב: שני כלים שחיברם עד שנעשו כגוף אחד, כגון שני בגדים או שתי יריעות, הרי אלו חיבור לטומאה ולהזייה. מפני שהן ככלי אחד.

שלל כובסים, והבגד שהוא תפור בכלאיים, הואיל והן עומדין להתירן, אינו חיבור להזייה.

והרי הן חיבור לטומאה. וכתב הר"ן, דנראה מדבריו, שכל שאין סופו להתיר הוי חיבור אף להזאה. ואין נראה כן. דהרי בית הפך ובית התבלין מחוברים בחיבור קבוע, ואין סופן לינטל. ואפילו הכי לא הוו חיבור מדאורייתא, ואף לא לטומאה. אלמא, כל שני כלים המחוברין זה עם זה, אם כל אחד עשוי בפני עצמו, לא הוו חיבור מן התורה כלל.

9. ובשלל של כובסין איכא היכרא, על ידי מה דלא הוי חיבור להזאה. אבל הכא גבי כירה לא שייכא האי היכרא. דהרי של חרס היא, ואין לה טהרה.

וכן גזרו רבנן על הזאה, שלא ייחשב חיבור אלא צריך להזות על כל אחד לחוד, אף במספורת ואיזמל שבשעת מלאכה.

ואף שמן התורה חשיבי חיבור אף להזאה, גזרו הכי משום הזאה שלא בשעת מלאכה, שאז מדאורייתא לא הוו חיבור.

שנינו במתניתין: אין טומנין לא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין.

איבעיא להו: האם "לחין" דקתני במתניתין, המדובר הוא דוקא כשהן לחין מחמת עצמן, שאז הם מוסיפין הבל יותר מאשר "לחין מחמת אחרים" [והיינו, שהם עצמם יבשו כבר, אלא שחזרו ונהיו לחים מחמת משקין אחרים שנפלו עליהן], ולכך אין טומנים בהם.

והוינן בה: מה נפשך: אי חיבור הוא, וכגוף אחד חשיבי, אפילו להזאה נמי ליחשב חיבור. ואי לאו חיבור הוא, אפילו לטומאה נמי לא יחשב חיבור, ולא יטמא אחד בטומאת חבירו.⁽¹⁰⁾

אמר רבא: לא קשיא. משום דדבר תורה, בשעת מלאכה של המספורת והאיזמל, הוו חיבור בין לטומאה ובין להזאה. שהרי בשעת מלאכה יש צורך בחיבורם.⁽¹¹⁾ וכגוף אחד חשיבי. ושלא בשעת מלאכה, שאין צורך בחיבורם, אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה.⁽¹²⁾

מט-א וכל זה הוא מדאורייתא. אלא, וגזרו רבנן על טומאה, שייחשבו חיבור, ויטמאו שניהם יחד אף שלא בשעת מלאכה.

וגזרו כן משום טומאה שבשעת מלאכה, שאז מדאורייתא הוו חיבור זה עם זה.

לעולם הזאה בכלי של פרקים. שהרי שלא בשעת מלאכה פרוחה טומאתם. ולא שייכא בהו הזאה. ואף אם הזאה עליהם בשעת מלאכה, נגזור אטו שלא בשעת מלאכה דלא מהני הזאה.

וכתב ליישב בדוחק, דעל אותו חלק שהזאה שלא בשעת מלאכה תועיל הזאה, בשביל שלא תחזור טומאה ישנה לאחר מכן בשעת מלאכה.

12. ונסתפק רבי עקיבא איגר בשלל של כובסין, אי אף לבגד דנטמא על ידי חיבור לבגד הראשון, לא מהני הזאה על ידי חיבור. או דדוקא לבגד דנטמא בעצמו, לא מהני הזאה על ידי חיבור. אבל לבגד דנטמא בחיבור, מהני הזאה אף על ידי חיבור. דכיון דכל ירידתו לטומאה היתה על ידי חיבור, אף הזאה תהני בהכי.

10. ואף דבשלל של כובסין פשיטא לן דגזרו חכמים דליהוי חיבור, אף דמדאורייתא אינן חיבור [יעויין בהערה 3], מכל מקום פריך שפיר. משום דאי לאו דהוי חיבור, הרי כל פרק בפני עצמו אינו מקבל טומאה כלל. לפי שאין עליו תורת כלי. הלכך לא הוי להו לחכמים לגזור כלל. מה שאין כן בשלל של כובסין, דאף אם אינם חיבור, אבל כל בגד בפני עצמו מקבל טומאה, ולהכי גזרו בו רבנן. תוספות משם רשב"א.

11. ואף דשלא בשעת מלאכה הרי הם נטהרים [לפי שבתל מהם דין כלי, יעויין בהערה 10], ואין צריכים כלל להזאה, מכל מקום כשחוזרים ועושים בהם מלאכה, הריהם חוזרים לטומאתן הישנה, כדאיתא לעיל טז ב. תוספות.

והקשה המהרש"א, דלפי זה לא מצינו